

ГІРНИЧОПРОМИСЛОВИЙ РЕЛЬЄФ М. ДОЛИНИ ТА ОКОЛИЦЬ

Янишевський А. М., Колтун О. В.

Львівський національний університет імені Івана Франка

Прикарпатське місто Долина має тривалу гірничо-промислову історію. Перекази свідчать про видобуток солі тут вже у Х ст. [2, 197; 4], документи про поновлення магдебурзького права Долини 1525 р. [2, 197–198; 3] прямо вказують на дозвіл соляного промислу для мешканців. Важко сказати, наскільки він змінив долину річки Сивки, бо чи розроблялися спочатку поверхневі шари, а згодом підземні, чи відразу неглибокі підземні достеменно невідомо. Поза тим, на картах XVIII–XX ст. солеварня і прилеглі ділянки чимось особливим від довколишніх територій не різняться, а на чи не найвідомішій карті XVIII ст. нашої країни – так званій карті фон Міга – солеварня взагалі не позначена, хоча ділянка вирівняна і безліса, що може свідчити про зміни цієї поверхні людською діяльністю (рис. 1).

Кінець XVIII ст.

1860-ті роки

1920-ті–1930-ті роки

Рис. 1. Розташування долинської солеварні (помаранчева цятка) на топографічних картах різного часу. [5;6;7]

Ще у XIX ст. Долина була значним солеварним центром [8], проте з'являються нові фаворити – нафта і газ (рис. 2). В окремі роки середини XX ст. відкривали видобуток водночас на трьох нових родовищах, тому загалом Долинщина наприкінці 1950-х давала 65% (!) всього видобутку нафти тогочасної УРСР [2, 202]. Звісно, окремо взяті свердловини суттєво не змінюють поверхню,

більше змін відбувається за рахунок прокладання нафто- і газо-проводів. Основна частина комунікацій у вигляді трубо-проводів та їх вузлів розташована глибоко під землею, що в свою чергу спричиняє ущільнення та осідання ґрунтів на певних, насамперед заболочених ділянках.

В останні роки спостерігається ендегенний антропогенний вплив, а саме після застосування методу гідрологічних розривів пластів, фіксують землетруси на територіях видобутку вуглеводнів, як це було 1 червня 2020 року [1]. Землетруси впливають на міцність порід і викликають за умов долучення інших сприятливих чинників активізацію сучасних рельєфотвірних процесів, особливо зсувів, та осідання поверхні різних типів. Проте ці наслідки саме для території міста Долини потребують додаткових досліджень і моніторингу.

Ще одна горюча корисна копалина – менілітові сланці – розробляється відкритим способом, і саме з її видобутком пов'язані найбільш чітко виражені гірничопромислові форми рельєфу – кар'єри (рис. 3).

Рис. 2. Качалка у с. Яворів
(Долинське нафтове родовище, листопад 2020 р.).

Рис. 3. Кар'єр менілітових сланців поблизу с. Рахиня, на північний схід від м. Долина (жовтень 2020 р.).

Менілітовий кар'єр на північно-східних околицях міста має глибину 30–40 м та протяжність близько 270 м. Стінки кар'єру є стрімкими, субвертикальними. Днище вкрите доволі глибокими слідами від гусеничної та багатоосьової техніки. Наявні кілька осередків відвалу породи, що мають переважно конічну форму. Вздовж протилежного західного схилу, який не використовується для видобутку породи, оскільки прилягає до ґрунтової дороги, простягається дренажний канал штучного походження. На бортах кар'єру розвиваються різні екзогенні процеси: обвали, осипи, площинний змив та лінійний розмив.

Таким чином, сучасний і давній гірничопромисловий рельєф міста Долини заслуговує на активніше дослідження, особливо з огляду на георизики та геозагрози, які несуть сучасні ендо- та екзогенні геоморфологічні та геологічні процеси в районах розробки корисних копалин.

Список використаних джерел

1. В Івано-Франківській області зафіксували землетрус. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-dolyna/30646120.html>
2. Історія міст і сіл Української РСР: В 26 т. Т. 9. Івано-Франківська область / Ред. кол. тома: Чернов О. О. (гол. редкол.), Бернацек Т. В., Васюта І. К., Владико Н. М., Гараць В. Й та інші. АН УРСР. Інститут історії. К.: Голов. ред. УРЕ АН УРСР, 1971. 640 с.
3. Матіїв Іван. 1418 року король Владислав Ягайло надав Долині Магдебурзьке право. URL: <https://opendata.dolyna.if.ua/dolynska-hromada/misto-doly-na/nadav-doly-ni-magdeburz-ke-pravo/>
4. Петрухін Юрій. В пошуках Сивого потоку (легенда про заснування міста Долини). URL: <https://opendata.dolyna.if.ua/dolynska-hromada/misto-doly-na/v-poshukakh-syvoho-potoku/>
5. Galizien und Bukowina (1861–1864). Franziszeische Landesaufnahme. URL: <https://mapire.eu/de/map/secondsurvey-galicia/>
6. Galizien und Lodomerien (1779–1783). Josephinische Landesaufnahme. URL: <https://mapire.eu/de/map/firstsurvey-galicia/>
7. Мапа Taktyczna Polski 1:100000 (1924 - 1939). URL: <http://igrek.amzp.pl/11776983>
8. Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowi-
ańskich, Tom II, T. 2, Warszawa : nakł. Filipa Sulimierskiego i Władysława
Walewskiego, 1880-1914.

